

EDUSKUNTA
Hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi

Lausunto asiassa Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2027 - 2030, VNS 3/2026 vp

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy kiittää mahdollisuudesta lausua otsikon mukaisesta selonteosta.

Hyvinvointialueiden talouden eriytymiskehitys jatkuu ja tarve lisärahoitukselle kasvaa

Hyvinvointialueiden talouden eriytymiskehitys säilyy ja aiheuttaa tulevaisuudessa haasteita sekä valtiontaloudelle että väestön palvelujen yhdenvertaisuudelle. Lisärahoitustarvetta koskevat riskit ovat kehyskaudella huomattavasti suuremmat edelliseen nähden. Eriytymiskehitystä on erittäin vaikea kääntää, vaikka rahoituslain III vaiheen muutoksiin sisältyy elementtejä rahoituskehityksen tasaamiseksi.

Rahoitusmallin mukainen rahoituksen kehitys vastaa laskennallista palvelutarvetta ja kustannustason muutosta lähinnä vain niillä alueilla, joilla sekä palvelutarpeen laskennallinen kasvu että asukasluvun kasvu ovat vuosittain keskimääräistä suurempaa. Näillä alueilla keskimääräistä suotuisampi rahoituksen kehitys antaa paremmat edellytykset vastata väestön palvelutarpeisiin. Muilla alueilla rahoituksen kehitys on niukempaa kuin alueen palvelutarpeen ja kustannustekijöiden muutokset ja rahoituksen riittävyys edellyttää merkittäviä muutoksia alueen palvelujärjestelmään. Vuosittaisen rahoituksen epätasapainon lisäksi hyvinvointialueiden tilinpäätöksissä 2025 kattamattoman alijäämän määrä oli 1,9 mrd. euroa samaan aikaan, kun taseen alijäämiä oli koko maan tasolla 1,7 mrd. euroa.

Alijäämät tulisi kattaa kehyskauden aikana ehdotetun, enintään vuoden 2029 loppuun saakka myönnettävän lisäajan puitteissa. Haasteelliseksi tilanteen rahoitusjärjestelmän epävakaus ja ennakoimattomuus, joka johtuu palvelutarpeen

määrittelyssä käytetyn laskenta-aineiston laadun vaihtelusta. Rahoituksen heilahtelut aiheuttavat myös talouden tasapainotussuunnitelmien jatkuvaa tarkastelua samalla kun alueen väestön palvelutarve ei ole tosiasiasa juurikaan muuttunut. Näillä tilanteissa palvelujärjestelmän sopeuttaminen talouden tasapainon saavuttamiseksi on erittäin vaikeaa ja erityisesti, kun asetelma toistuu vuodesta toiseen.

Rahoituksen kiristäminen ja alijäämien kattaminen on vaikea yhtälö

Kehyskauden loppuun, vuoteen 2030 saakka, hyvinvointialueiden rahoituksen arvioidaan koko maan tasolla kasvavan noin 10 % vuodesta 2026. Aluekohtaisesti rahoituksen kehitysarviot kuitenkin vaihtelevat merkittävästi ja ovat välillä +0,9 % - 18,5 %. Kehyskaudella myös arvioidaan, että kolmella alueella valtionrahoitus ei kasva lainkaan vuodesta 2026 aina vuoteen 2028 saakka. Hintatason muutoksen arvioidaan olevan samalla ajanjaksolla vuosittain noin 3 %.

Hyvinvointialueiden taloutta ohjaavaan rahoituskehitykseen kehyskaudella vaikuttaa erityisesti arvioitu indeksikehitys, rahoituksen jälkikäteistarkistuksen muutokset, suunnitellut asiakasmaksu- ja tehtävämuutokset sekä valtiontalouden säästötoimet. Julkisen talouden sopeutustarve on sinänsä ymmärrettävää mutta hyvinvointialueiden jo valmiiksi eriytyneen talouden kehityksen ja alijäämien kattamisajankohdan kanssa se on vaikeasti toteutettava yhtälö ilman julkisen palvelulupauksen uudelleen tarkastelua. Erityisen haasteellista hyvinvointialuetalouden kannalta on rahoitusmalliin ehdotetut puhtaat julkisen talouden säästötoimet, jotka leikkaavat rahoituksen kasvua suunnitelmakaudella. Näiden säästömuutosten yhteisvaikutukset ovat n. 63 milj. euroa vuonna 2027, noin 220 milj. euroa vuonna 2028, noin 369 milj. euroa vuonna 2029 ja noin 425 milj. euroa vuonna 2030. Säästöt ehdotetaan toteutettavaksi esimerkiksi siten, että palvelutarpeen arvioidusta kasvusta johtuvasta kustannusten kasvusta huomioidaan jatkossa vain 60 %. Hyvil kiinnittää huomiota siihen, että tämän vaikutus myös kumuloituu ajassa, mikä tulee vaikeuttamaan palvelujen järjestämistä jatkossa.

Puhtaiden säästötoimien lisäksi hyvinvointialueille kohdistuu asiakasmaksu- ja tehtävämuutoksia, jotka vähentävät valtionrahoitusta. Näissä merkittävä painoarvo on jälleen asiakasmaksujen korotuksilla, joiden arvioitu vaikutus leikkaa ennalta hyvinvointialueiden valtionrahoitusta. Hyvil kiinnittää erityisesti huomiota siihen, että asiakasmaksumuutoksia on tehty hallituskaudella useita. Uusien maksukorotusten kokonaisarviot tulee tehdä jo toteutettujen maksukorotusten yhteisvaikutusten arvioinnin ja aiempien muutosten toteutumisen vaikutuksia hyödyntämällä. Hyvinvointialueet ovat raportoineet kasvavista ongelmista kerryttää valtionrahoituksen leikkausta vastaavaa asiakasmaksutuloa. Lisäksi luottotappioiden arvioidaan kasvavan merkittävästi tulevana vuosina. Vaikeudet asiakkaiden maksukyvyssä kasvattaa myös hyvinvointialueiden hallinnollisen työn määrää. Tehtävä- ja asiakasmaksumuutosten

valmistelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota yhteisvaikutusten arviointiin ja toteuttaa taloudellisten vaikutusten arviot läpinäkyvästi. Hyvil kiinnittää huomiota myös siihen, ettei esimerkiksi suunnitellun hankintatietovarannon tai ehdotetun hankintalain aiheuttamiin muutostaloudellisiin ja pysyviin kustannuksiin ole hyvinvointialueille osoitettu julkisen talouden suunnitelmassa rahoitusta. Välittömästi muutostaloudellisia aiheuttavien muutosten toteuttaminen olisi myös kohtuutonta toteuttaa rahoituksen jälkikäteistarkistusta koskevan mekanismin kautta samaan aikaan, kun alueilla on velvoitteet alijäämien kattamisesta ja rahoitusta muutenkin leikataan.

Rahoituksen riittävyyden arviointi

Hyvinvointialueiden talouden voimakkaan eriytymiskehityksen ja eriytyvän rahoituskehitysarvion vuoksi rahoituksen riittävyyden tarkastelu koko maan tasolla voi antaa erilaisen kuvan tilanteesta kuin riittävyyden aluekohtainen tarkastelu. Julkisen talouden suunnitelmassa todetaan, että rahoituksen riittävyyttä on arvioitu talouden tunnuslukujen kautta ja tehdyn analyysin perusteella on tunnistettu niukasta rahoituksesta ja sopeutustarpeesta johtuva riski rahoituksen riittävyydelle ja lisärahoitustarpeelle kehyskaudella. Hyvil yhtyy tähän näkemykseen ja pitää kehitystä ilmeisenä.

Sosiaali- ja terveysministeriön helmikuussa 2026 julkaistun palvelujen järjestämisen toteutumista koskevan selvityksen mukaan alueiden väliset erot toiminnassa ja taloudessa kasvoivat edelleen ja monista myönteisistä kehityskuluista huolimatta kaikilla alueilla on edelleen joitain lakisääteisiä palveluja, joiden järjestäminen on vaarantunut. Pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn palvelut ja pelastustoiminnan palvelujen kiireellisten tehtävien tavoittaminen on pysynyt pääosin hyvällä tasolla.

Osalle alueista palvelujärjestelmän sopeutustarve jatkuu vuodesta toiseen voimakkaana niukan rahoituskehityksen vuoksi. Tällainen kehityskulku johtaa ajassa jatkuvasti vaikeutuvaan sopeutuskierrookseen mikä todennäköisesti tulee heijastumaan palvelujen järjestämisen edellytyksiin ja tulee myös näkymään kehyskauden palvelujärjestelmää koskevissa selvityksissä. Kehyskaudella on odotettavissa edelleen lisärahoitushakemuksia, alijäämien kattamisen lisäaikalakemuksia ja lainanottovaltuuksien muutoshakemuksia sekä todennäköisesti käynnistettyjä uusia arviointinettelyprosesseja.

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy

Arja Pesonen
ekonomisti